

Festők édenkertjei

Korok és kertek

Grand Palais, Párizs, 2017. VII. 24-ig

KOVÁCS ÁGNES

A nagy európai múzeumok egy része az idén a kerttel foglalkozó műveket mutat be, amelyek közül a legfontosabb a párizsi Grand Palais-ban látható *Jardins* című kiállítás. A különböző korok kertjei végül is földi utánérzései a paradicsomi Éden tökéletes kertjének vagy a mitológiai nimfák, a Hesperidák által őrzött boldogság kertjének, létrehozásuk arra szolgál, hogy az emberiség sorsán javítson. Talán ezért vált olyan fontossá a kert a festészet számára is, nemcsak látványos témaként, hanem mint az emberi érzések, vágyak szimbóluma.

A 19. század közepétől a magánkertek és a közparkok ábrázolása a francia festők kedvenc témája lett. Ez nem tekinthető véletlennek, hiszen Európában, de főként Franciaországban igazi divattá vált a kertek ápolása és az általuk nyújtott esztétikai és társasági élmények élvezete. Párizsban új közparkok épültek már csak azért is, mert III. Napóleon építkezései teljesen megbontották a régi, középkorból származó városképet, és a keskeny, szűk utcák helyett

báró Haussmann tervei szerint, megépültek a széles sugátutak az odaillő pompás palotákkal és bérházakkal.

A régi város „szíve” elrablásának, vagyis a parkok, templomok lerombolásának nem mindenki örült. Különösen nem Baudelaire és köztársaságpárti barátai, akik soha nem tudták a „kis” Napóleon árulását megbocsátani. Idővel azonban a franciák többsége örült a változásnak, és a kispolgár, sőt a munkásság is igyekezett a maga lehetőségei arányában saját „földi paradicsomot” varázsolni az otthona köré. A kertek, téli-kertek, melegházak divatja kiegészült az egzotikus növények „vadászataival” is, amelynek révén az afrikai és ázsiai gyarmatokról Európába hozott növények először az üvegházakban, majd némi nemesítés után a szabadban is virágoztak.

Emil Zola 1868-ban még azért dicsérte *Manet* festészetét, mert az szerinte különösen vonzódik az érintetlen természethez, és szívesebben ábrázol egy egyszerű erdőrészletet, mint egy angolparkot, amely egy emberi kéz alkotta modern „ruhát” visel. De a Manet művészetével egyetértő nemzedék végül mégiscsak a modern életet akarta megfesteni, és ebbe beletartozott a nyilvános parkok, a Párizs környéki kerti kávézók élete, és természetesen a magánkertek, de a zöldségek kertek „történeteinek”, hangulatának ábrázolása is.

Alfred Sisley egy egész sorozatot festett a párizsi kerti kávézókról, és Manet is megfestett egy divatosan öltözött párt egy télikert intim környezetében. A „jardin potages”-t, a zöldségek kerteket és munkásnőit különösen *Camille Pissarro* szerette megörökíteni, és *Monet* első kerti képén, amely apja büszkesége volt Saint-Adresse-ben, már az akkor még olyan ritka növények is virítottak, mint a nagyra növő kerti gladiólusz vagy a muskátli. Monet nemcsak megfestette kertjeit, de mint író barátja megjegyezte, „megszállottan” kertészkedett is, és amikor megvette Givernyt, már nem volt megállás. „Állandóan a kertem lefestésén dolgozom, és nagy kedvvel, ehhez állandóan

VUE DU PARC DE SCEAUX:

A sceaux-i park, 1925, nyomtatás zselatinos napfénypapírra, 22x18 cm
Bibliothèque nationale de France, Párizs

GERHARD RICHTER:

Nyári nap, 1999, olaj, vászon, 117x82 cm
Albertina, Bécs
HUNGART © 2017

virágokra és virágokra van szükségem. A szívem állandóan Givernyben van” – írta 1922-ben. De mielőtt a híres tavirózsaképeit megalkotta volna, már 1865-ben elkészült a „programadó” művel, a *Virágoskert Sainte-Adresse-ben* cíművel, amelynél nem az architektonikus szerkezet érdekelte, vagyis nem a kerti pavilonokhoz vezető keresztvezdék, a távlat, amely a néző szemét korábbi kertábrázolások esetében befolyásolták. Ez a kép csak egy részlet, egy kivágás, a kemény ecsetvonások a növények mozgását, a színek, a zöld fű, a fehér és vörös dália, a kék ég pedig a kép szerkezetét teremtették meg, amellyel megszületett az impresszionista kertkép ideája.

Monet kertjében, Argenteuil-ben dolgozott egy ideig Renoir is, aki 1873-ban megfestette kollegáját festés közben. De Manet, aki, mint Renoir, nem messze Argenteuil-től töltötte a nyarakat, és gyakran meglátogatta a Monet családot, szintén lefestette ugyanazt a kertet (1873). A festő felesége és fia a kép előterében ülnek a fűvön, Monet pedig az árnyékban kertészkedik. A világító fehér ruha a tekintetünket Camille Monet-hoz és a fiához, Jeanhoz vezeti, akik a nézőre tekintenek. De Manet kertábrázolásai kerülik a széles „látómezőt”, a mély térérzetet és a kilátást, de ugyanakkor különbözik festőtársaitól abban, hogy nagy figyelmet fordít a pázsitra, a nagy zöld felületre, és ez a monokrómia iránti érdeklődés a modern festészet előfutárává is teszi.

Visszatérve a virágokhoz, Renoir is ültetett dáliaikat a Montmartre-on lévő műtermének kertjébe, és a két festő valószínűleg cserélgette is egymás között a különleges gumókat. Monet és Caillebotte rendszeresen előfizettek kertészeti újságokra, és *Caillebotte* először szülei, majd a Szajna melletti kertjében festette a rózsákat, dáliaikat és krizantémokat a maga jellegzetesen merész kivágásaival, hogy a virágokat minél közelebb hozza a nézőhöz, és hogy a színeket megpróbálja minél „megfoghatóbbá” tenni. Monet is hasonló módszert választott a krizantémok ábrázolásakor, de ő inkább a japán művészet hatására a dekoratív hatást igyekezett fokozni a mélység nélküli hátterekkel. Ennek a törekvésnek lett a beteljesülése a *Tavirózsák* című faliképe, amelyet a párizsi Orangerie számára készített el. Eközben Givernyben dáliaikkal övezte a házhoz vezető utat, valamint íriszekkel és olyan növényekkel, amelyek nemcsak illatosak voltak, hanem világitottak is erős foszfortartalmuk miatt (ezeket árnyékba ültette). Így akarta Baudelaire szinesztéziaideáját megvalósítani, aki a szagok, a színek és a tónusok hatásának fontosságáról írt egyik prózaversében. Monet kertjeinél a virágoknak jelentésük is van. Camille-t, első feleségét, aki tragikusan korán meghalt, Renoir képén fehér ruhában látjuk, és a megjelenő virágok „beszélnek”. A fehér rózsza az artatlan szív, a dália a végtelen hála jelképe. Nem hiába nyilatkozta azt öregkorában, hogy „talán a virágoknak köszönhetem, hogy festő lettem”.

foto: Stéphanie Maréchal

foto: Françoise Doury

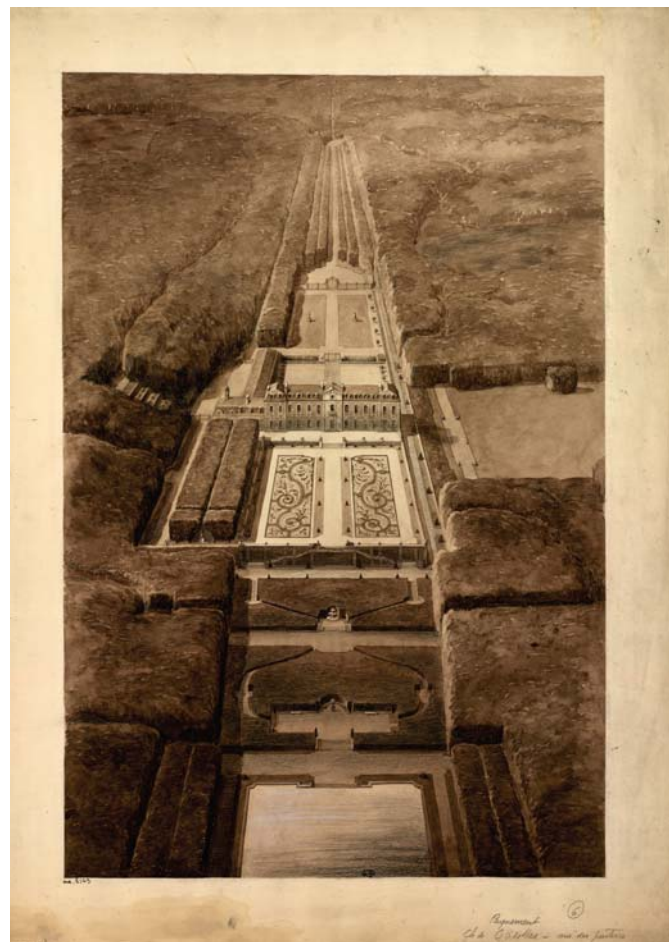
CLAUDE MONET: A reggeli, 1873, olaj, vászon, 160x201 cm, Musée d'Orsay, Párizs
JEAN-ANTOINE WATTEAU: Társaság a parkban, 1716, olaj, fatábla, 32,5x46,5 cm, Louvre, Párizs
JEAN-HONORÉ FRAGONARD: Ünnepség Saint-Cloud-ban, 1775–1780, olaj, vászon, 216x335 cm, a Banque de Paris gyűjteménye

YANN MONEL: A kert meséje, részlet, kép- és hanginstalláció, ezüstmásolat-sorozat 31 kertről, 48x38 cm, HUNGART © 2017

foró: Eteldie Lerat

Az egyetlen nő az impresszionisták között, *Berthe Morisot*, Passy melletti kertje mellett gyakran járt a Bois de Boulogne-ba festeni, és mint osztrák kolleganője, *Tina Blau*, rendkívül személyes „portrékat” készített a párizsiak által legjobban kedvelt közparkról. Köztudott, hogy a 19. század közepétől egyre több amerikai művész tanult Párizsban, közülük sokan jártak magán-akadémiákra, és sokak számára az impresszionista művészek voltak a példaképek. Ezek közé tartozott *Frederick Carl Frieseke* (1874–1939),

akire Renoir festészete volt nagy hatással. Az egyik legdekoratívabb kerti jelenet *John Singer Sargent* (1885–1886) festménye, amelyen két lánytestvér látható színes lampionokkal, lábuk alatt és felett virágtengerrel. Figyelemre méltó, hogy a „kertképek” milyen magas árakat érnek el az aukciókon. *Pierre Bonnard* képe, a Terasz Vernon-ban pár éve a Christie's-nél rekordösszegért, 8,6 millió euróért kelt el, de a már említett amerikai *Frieseke Cseresznyevirágzás* című műve is majdnem egymillió dollárért talált gazdára ugyanitt. *Klimt* *Virágoskertje* pedig idén márciusban 56,1 millió eurót is megért valakinek a Sotheby's-nél.

Kerti növények, Természettudományi Múzeum, Párizs

ACHILLE DUCHÈNE: Kastély és park Gisorsban, 1928, szén, lavírozás, fedőfehér kartonon, 60x41 cm Musée des Arts décoratifs, Párizs